

Múza českých tatérů

Autor: Jitka Bedrnová

Kresby Josefa Lada zná a rozumí jim snad každý. Ukazoval v nich to, co podle něj člověku v moderní společnosti chybí – radost a harmonii života. Moderní dotrvá, a proto se k němu tolik umělců stále vrací a učí se dívat na svět jeho očima. Ale napodobit se Josef Lada nedá, jediné obkreslit.

Josef Lada

V provlhlé chaloupce o jedné sednici žil byl malý Josífek Lada.

Sedmnáctého prosince to bude 120 let, co se narodil. Oblečen v nuzný šat, na nohou však vždycky dobré boty. Ne nadarmo byl také synem ševce z Hrusic.

Spával na peci s kočkou domácí, věřil na strašidla a bubáky, v zimě chodil na klouzačku, v létě pást husy. Od vesnice k vesnici roznášel po otcových zakazn spravené nebo nové boty. Za odměnu od cesty kupoval si barvičky a čistý blok a kdykoli měl jen trochu času pro sebe, kreslil.

Příběh, který zní jako pohádka, ale přitom jde o pravdu pravdoucí. Alespoň tak to čteme v Ladově Kronice mého života, i když vzpomínky si samozřejmě idealizoval jako každý a motivy z raného mládí volně upravoval k obrazu svému.

Doslova. Vesnici s chalupami a lidmi v popředí, kostelíkem, případně zříceninou na kopci maloval ne tak, jak ji znal, ale tak, jak si myslel, že by měl. Nepřekresloval, ale vymýšlel. Neztrácel čas teoriemi a radši se zdokonaloval v praxi. Především díky tomu je odborníky i laiky považován za jedno nejvýznamnějších českých umělců, kterým se dodnes inspirují nejen výtvarníci.

Z knížky na jeviště

„Před čtyřmi lety jsme uvedli hru na motivy Josefa Lada. Vyrobili jsme si vlastní ladovské kulisy a jeho dětská říkadla pospojovali ve vánoční příběh. Vzpomínám

si, že představení začínalo dramatickou akrobacií na sáňkách,“ popisuje člen divadelního souboru Vosto5 Petr Prokop. V podobném duchu, i když úplně jiném rytmu, přistoupila k Ladově odkazu skupina Tata Bojs: „Jedny z prvních písniček, které jsme hráli na koncertech, byla zhudebněná říkadla Josefa Lady.

Ušili jsme jim rockový háv a naše první CD bylo vyzdobené Ladovými kresbami. Na jeho křtu jsme vystoupili v originálních krojích z pohádky Čert a Káč vzpomíná člen ansámblu Milan Cais na první léta s Tata Bojs. K tomu, aby mohli oblažovat svým dílem veřejnost, však potřebovali souhlas Josefa Lady – malířova vnuka, který spravuje autorská práva. „Řekl jsem si, proč ne?

Ten bigbít mě chytnul,“ směje se Josef Lada mladší, který si na den, kdy mu hopsající muzikanti předvedli vlastní pohled na Ladovu tvorbu, dobře pamatuje. Přestože je hodně liberální, zdaleka nemůže povolit všechno.

„Pořád musím zvažovat, jestli by se to taky líbilo dědečkovi. Zhruba čtyřikrát do roka někoho odmítnu. Naposledy když chtěli použít jeho kresby na obaly masových konzerv,“ říká vnuk. Svého slavného příbuzného nezažil, jaký skutečně byl, tak se může jen domýšlet z vyprávění a literatury.

„Vím, že v monografiích se o něm píše jako o prostém a skromném umělci, který si navzdory chudobě žil velice spokojeně. Máma o něm taky mluvila superlativy. Ne že bych chtěl dědečka nějak mytizovat, ale vím, že k životu potřeboval doopravdy pouze dvě věci: rodinu a práci. Na nic jiného ani neměl. Ča Večer si dal skleničku červeného vína, vařil si černé kafe, kouřil dýmku. Ke stáru už moc nevycházel, kdyžtak občas na procházky, při nichž pozoroval lidi. Jezdil do Hrusic na letní byt. Na nic si nestěžoval, prostě pohoda. Najít v jeho životě něco vybočujícího je těžké,“ vysvětluje Josef Lada mladší.

Předběhl Čapka

Malovat začal v obecné škole. Všechno, co okolo sebe viděl. Hlavně tedy domácí zvířata, sousedy a vůbec ruch venkova takový, jaký byl na sklonku 19. století běžný. Kreslil pod lavicí na sešity, jednou i do učitelova notesu. Nikdy za to ale nebyl potrestán, spíš tím vyvolával smích: třeba když nakreslil čuníka, kterému sedlák kroutil ocásek, jako by hrál na flašinet. Jeho pištění pak předvedl Josef Lada spolužákům osobně. Rodiče jeho kresbičky nijak zvlášť neobdivovali, ale ani mu je nezakazovali.

Dokonce ho vedli k tomu, aby si dle svých schopností vybral povolání. Jenže když se otec dověděl, že výtvarničina se neprovádí na živnostenský list jako ševcovina, dal kluka raději učit malířem pokojů. Ještě se ale v Praze ani nedotkl štětky a už přesedlal na knihařství. Doufal, že tím bude blíž k barevným ilustracím.

Pořád to ale nebylo ono, to věděl Josef Lada od začátku.

V osmnácti letech se sice stal knihařem na volné noze, nikdy se tím ale neživil.

Třikrát se hlásil na UMPRUM a vydělával si karikaturami do humoristických časopisů.

Těžko říci, proč výběrovou školu po půlroce opustil. Ať už z nedostatku financí, anebo jen z nudy, ve výsledku se to ukázalo jako dobrý nápad. Nemohl spoléhat na podporu od rodičů, musel se hodně brzy sám žít, a to mu asi pomohlo k tomu, že se neskutečně rychle prosadil jako kreslíř a ilustrátor. To nebylo ni samozřejmé.

„Například Josef Čapek, narozený ve stejném roce jako Lada, také přichází do Prahy z venkova a díky skromnému finančnímu zajištění se může starat jen o odborný rozkvět. Čapek poprvé publikuje svou kresbu v roce 1909, ale to je jeho školní, nikoli samostatná práce. Zato Josef Lada protlačil své první kresby veřejnost v roce 1904 a o dva roky později už ilustroval dětskou knížku. Ve dvaceti letech vytvořil obálku pro ročenku První máj, kterou předním dělal Franti

Kupka.

Krátce poté začal pravidelně přispívat do Humoristických listů, což byl tehdy nejvýznamnější časopis svého druhu u nás,“ srovnává dva slavné vrstevníky Pečinková, profesorka z Vysoké školy umělecko-průmyslové v Praze a kurátorka výstavy o Josefu Ladovi před týdnem otevřené v Obecním domě.

„Daly by se připravit dvě výstavy dvou různých Ladů,“ prohlásila Pavla Pečinková v narážce na rozsah malířovy tvorby. Josef Lada podle ní nikdy nebyl : Venkovská zátiší a zapadlé chalupy, které jsou mezi veřejností tak známé, představují ve skutečnosti jen zlomek jeho tvorby.

„Ten jiný Lada, to by byl Lada zhruba do roku 1920, kdy kreslil pro humoristické časopisy. Tehdy se zařadil mezi přední představitele moderní české karika ilustrace. V monografiích bohužel nevyčteme, jak důležitá a rozsáhlá byla tato část jeho díla. Přitom jde o tvorbu za patnáct let a o stovky prací,“ vysvětluje kurátorka.

Kérka od Lady

Josef Lada od počátku své kariéry cílevědomě rozvíjel vlastní originální styl. Nikdy se nepodřizoval většinovým trendům a jel si podle svého bez ohledu na to, c bylo zrovna ceněno a žádáno.

"Mnohotvárnost a jedinečnost života povýšil nad zákony umění,“ říká historička Pavla Pečinková, a právě v tom podle ní spočívá Ladova originalita, proto i laikům dodnes připadá moderní a srozumitelný. Příliš nefilozofoval ani v životě, ani v díle. Jeho myšlení bylo velice konkrétní. Dokonce i ve své životopisné knize Kronika mého života, kde by se od něj určité zobecňování dalo očekávat, najdeme osobní úvahy a reflexe jen velice zřídka.

Obrázek o Josefu Ladovi si tak musí každý vytvořit sám anebo se inspirovat názory druhých. „Lidé často odbudou jeho práce s tím, že to je přece jasné – venkovská idylka, Vánoce a tak. Mně osobně to ale vůbec tak jednoznačné nepřipadá.

Cítím v jeho obrazech naopak smutek, tajemství a pokoru.

Podívejte se třeba tady: děti se sice na obrázku usmívají, nesou si koledu. Ale tenhle kluk se moc šťastně netváří. Aby ne, když ho bolí zuby,“ ukazuje na postavičku s podvázanou hlavou Martin Jíra, výtvarník a tatér. Josef Lada ho fascinuje už od dětství. Zpočátku atmosférou, která na něj z malířových obrazů dýchá, a později tvůrčí metodou, která kouzelnou náladu vyvolává.

„Jeho obrazy vypadají na první pohled velice jednoduše, jako by je nakreslil jedním tahem. A přitom to je na tom to nejtěžší – vytvořit tak silný obraz jednoduchých linkách,“ pokračuje výtvarník.

Protože se sám snaží pracovat podobným způsobem, dovede Ladu ocenit. „Josef Lada je přímo zrozen pro tetování. Uzavřené obrysy a tvary s jakými pracuje podstata kérky. Musíte se umět srozumitelně a originálně vyjádřit na malém prostoru těla. Josef Lada je jasný oldschool. Škoda, že tento názor se mnou sdílejí tak tři lidi, co znám,“ stěžuje si Martin Jíra. Jeden z nich teď žije v Berlíně – malíř Luděk Pešek Pachel, pro kterého Josef Lada představuje celoživotní inspirační nedostihný vzor.

Proto také čas od času vmaluje do svých obrazů některou z Ladových postaviček. „Vzdávám mu tím hold stejně jako tím, že si nechávám jeho obrázky tetovat i tělo,“ předvádí malíř nahou paží s nejnovější kerkou – růžovým čuníkem – a záda s částí Ladovy Rvačky v hospodě. Podle tatéra Martina Jíry je ale mladý Berličan výjimka potvrzující pravidlo. „Podle mého názoru je Josef Lada v tomto ohledu nedocenený,“ myslí si tatér.

Cože řekl Picasso?

Sejného názoru je i zpěvák Milan Cais z Tata Bojs. Kdyby Lada nebyl tak úzce spjat s Čechami, mohlo být prý všechno jinak. „Je to umělec když ne světového, tak minimálně evropského formátu. Žít v centru uměleckého dění, byl by velikánem. Vždyť Picasso se o jeho malbách vyjadřoval s nadšením,“ rozplývá se Milan Cais. Podle některých pramenů měl totiž slavný kubista prohlásit, že Josef Lada je náš nejlepší malíř.

Tento lichotivý výrok je však tlumočen v různých verzích, a to mu ubírá na věrohodnosti: jednou to prý řekl Picasso Josefu Šímovi, když si v Paříži prohlížel ukázky ze současné české tvorby, podruhé to byl zase Emil Filla, kdo vyslechl chvalozpěvy na českého umělce. „To je muž, který zachází s formou stejně svobodně jako já!“ čteme zase Picassovu památnou větu v monografii o Josefu Ladovi z roku 1980. Bohužel autor knížky Václav Formánek zapomněl uvést pramen, o kterém toto tvrzení opírá.

Přestože tedy jde o nedoloženou epizodu, nijak to nebrání Ladovým obdivovatelům nacházet v tvorbě obou tak rozdílných umělců styčné body. Jsou dokonce lidé kteří vidí alespoň vnější příbuznost mezi španělskou Guernicou a českými Splašenými kravami. Zda je tu přání otcem myšlenky, anebo Lada opravdu zaplňov plochu obrazu s podobnou lehkostí jako Picasso a zda také jako on viděl jinak, a ne proto, že se díval na svět jen jedním zdravým okem, nechť posoudí čtenář. Hledat v něm ale jen zprostředkovatele dávno ztracených venkovských idylek by byla opravdová škoda.

Foto: ČTK, profimedia.cz, kniha Kronika mého života, www.rebelart.de

MFPlus (rubrika: Téma)

http://www.mfplus.cz/Modules/_Common/Print.aspx?Id=6049&sid=6

[Zpět](#)